

ختنه زنان، خشونت‌ی که هنوز قربانی می‌گیرد

Photo: sognolucido/Bigstock.com

ماهرخ غلام‌حسین‌پور

امروز، ششم فوریه، روز جهانی عدم هرگونه مدارا با خشونت‌ی به نام «ناقص‌سازی جنسی «یا» ختنه «زنان است. بریدن بخشی از اندام جنسی زنان هنوز هم نه در یک کشور آفریقایی روی نقشه، که در بخش‌هایی از استان‌های هرمزگان، کرمانشاه، کردستان و آذربایجان غربی انجام می‌شود.

هنوز هم دخترکانی در روستاهای حوالی کنگ، بندر خمیر، جزیره هرمز، کیش، قشم، اورامان و کامیاران، پاوه، نوسود، شاهو و بسیاری از روستاهای دور و نزدیک استان‌های هرمزگان، کردستان، کرمانشاه و آذربایجان غربی به بهانه مراعات سنت و عرف، بخشی از اندام جنسی‌شان را با تیغ تیز نادانی از دست می‌دهند و برای همیشه داغ خشونت را بر تن و روح‌شان حس می‌کنند.

می‌توان گفت در طول سال‌های اخیر با فعالیت و روشن‌گری تعداد اندکی از محققان و کنش‌گران یا فعالان محلی، از میزان این عمل خشونت‌بار کاسته شده است، اما کماکان آمارهای موجود نشان می‌دهد که دخترکان تازه متولدشده در برخی از استان‌های ایران در معرض خطر ناقص‌سازی جنسی هستند. گرچه نام ایران در لیست ۹۲ کشور ختنه‌کننده زنان که توسط یونیسف به ثبت رسیده، ذکر نشده است، اما نمی‌توان انکار کرد که قریب به ۰۶ تا ۰۸ درصد زنان ساکن هرمزگان و ۰۳ تا ۰۵ درصد زنان کردنشین به تیغ تیز سنت سپرده شده‌اند.

رایحه مکارمی مظفریان یکی از پژوهش‌گرانی است که در طول چند سال اخیر جهت آموزش مردم استان‌های درگیر، وقت بسیاری صرف کرده و کتاب «تیغ و سنت» را هم در مورد نتایج تحقیقات میدانی‌اش در این رابطه منتشر کرده است. متن زیر گفتگوی خانه امن با رایحه مکارمی مظفریان در مورد معضل ختنه در ایران است.

به نظر شما وضعیت ختنه زنان در ایران نسبت به سایر کشورها قابل طرح و پیگیری است؟

نوع و درجه ختنه زنان در ایران با سایر کشورها مثلاً مصر متفاوت است، در ایران نهایتاً کلیتوریس مورد آسیب قرار می‌گیرد و البته گزارش‌هایی هم وجود دارد که گاهی بافت لب‌های کوچک هم آسیب دیده‌اند، اما در این‌که هنوز این عمل در برخی مناطق ایران به شدت زنده و حتی نگران‌کننده است هیچ شک‌ی وجود ندارد.

کدام یک از مناطق ایران بیش‌ترین آمار ختنه زنان را دارد؟

یکی از مناطقی که معضل ناقص‌سازی جنسی زنان در آن رایج‌تر است، منطقه قشم است که به علت همجواری‌اش با دبی و کشورهای حاشیه خلیج فارس، و اینکه یک جزیره و محیط بسته‌ای است، طبیعتاً هنوز هم به طور دقیق روی این مسئله کار نشده است. بعد از آن می‌توان به استان کردستان، کرمانشاه و آذربایجان غربی اشاره کرد.

اما اهالی برخی مناطق، مثلاً مردم کردستان با انتشار گزارش‌هایی از این دست، وجود ختنه زنان را به کلی انکار کرده و جبهه می‌گیرند.

شیوع ختنه زنان در مناطق کردنشین را فقط من به عنوان یک محقق، تایید نمی‌کنم بلکه خود کردها هم طبق گزارش‌هایی که سال گذشته در همین تاریخ منتشر شد، شیوع معضل ختنه زنان در مناطق کردنشین را تایید می‌کنند. می‌توانید به تحقیقاتی که دکتر عثمان محمودی در این مورد انجام داده است مراجعه کنید. یا تحقیقات کامیل احمدی و خانم‌ها فاطمه کریمی و پروین ذبیحی را مد نظر قرار بدهید. در این مورد هم صدایی وسیعی وجود دارد، گرچه نمی‌شود انکار کرد که در مناطق کردنشین میزان ختنه زنان در چند سال اخیر به صورت قابل توجهی کاهش پیدا کرده است.

به چه علت؟

شاید به علت همجواری کردستان ایران با کردستان عراق و فعالیت‌های فرهنگی که فعالان حقوق زن در کردستان عراق انجام می‌دهند و در تلویزیون‌های‌شان در مورد قبح این عمل صحبت می‌کنند. اما برای ما به عنوان پژوهش‌گر این حوزه حتی یک قربانی هم زیاد است و قابلیت توجه دارد. تمام تلاش‌مان این است که بتوانیم توجه کنیم که این عمل چه روی یک نفر و چه روی صدها هزار زن انجام شود، معنای برابر و خشونت‌باری دارد.

میزان پراکندگی عمل ناقص‌سازی زنان در استان‌های مختلف را چطور ارزیابی می‌کنید؟

بر اساس نتایج تحقیقات خودم و سایر دوستانی که در این مورد پژوهش‌هایی انجام داده‌اند، بین ۰۳ تا ۰۵ درصد در برخی مناطق کردنشین و رومی حول و حوش ۰۶ تا ۰۸ درصد در استان هرمزگان این اتفاق رخ داده است.

نرخ پراکندگی جغرافیایی عمل ختنه در سطح استان‌های مورد نظر یکسان است؟

خیر. در برخی مناطق همین استان‌ها ممکن است این عمل اصلاً انجام نشود. منظور ما مثلاً از مناطق کردنشین، کل مناطق این استان نیست. تفاوت بین شیعه و سنی هم در میزان پراکندگی مسئله ختنه زنان بارز است.

یعنی اهل تشیع اصلاً زنان را ختنه نمی‌کنند؟

برخی از اهل تشیع نیز به خاطر همجواری‌شان با مناطق سنی‌نشین این عمل را انجام می‌دهند.

تاریخچه ختنه زنان به کجای تاریخ برمی‌گردد؟

انسان‌شناسان هنوز دلیل قانع‌کننده یا خط روشنی برای ختنه زنان پیدا نکرده‌اند. آنچه مسلم است، این است که ریشه ختنه به آفریقای مرکزی برمی‌گردد. این عمل از یک اسطوره آفریقایی آغاز شده و بعد از آن در مصر و فراعنه رواج پیدا کرده و بعد از آن قوم بنی‌اسرائیل که مایل بوده است طبقه خاص و الیت را نشانه‌گذاری و از طبقه محروم جامعه و یهود جدا کند، این عمل را باب می‌کند تا یکسان‌سازی طبقات اجتماعی را انجام دهد.

یعنی ختنه ریشه مذهبی ندارد؟

خیر. قرآن هیچ اشاره‌ای به این ماجرا نکرده است. مثلاً اینکه الزام کند که باید ختنه انجام شود. ولی روایاتی وجود دارد که طبق آن روایات است که اهل تسنن نسبت به انجام این سنت پافشاری می‌کنند.

الان در همان مناطق سنی‌نشین هم وضعیت بهتری حکم فرماست چون آن‌ها تفهیم شده‌اند که اسلام به سلامت انسان‌ها بهای بسیاری می‌دهد و زندگی شاد را برای همه افراد جامعه روا می‌دارد و چون عمل ختنه زنان خطرناک است، بهتر است جلوی آن گرفته شود.

به هر حال در کشورهای آفریقایی ختنه زنان بین تمامی ادیان انجام می‌شود. مسلمان، مسیحی، بی‌دین، یهودی و سایر مکاتب و مذاهب هم به دلیل سنت و فرهنگ آن را انجام می‌دهند.

چرا این پدیده در برخی استان‌های کشور اصلاً وجود ندارد و در برخی استان‌های دیگر شایع است؟

در مناطق جنوبی و در میان اهل تسنن شاید بتوان علت شیوع آن را پیگیری کرد اما دلیل قانع‌کننده‌ای برای این که چرا این عمل به استان کردستان هم کشیده شده و چرا در برخی استان‌های خاص در کشور انجام می‌شود، وجود ندارد. شاید کردها به علت نزدیکی به اعراب از این سنت و فرهنگ تاثیر پذیرفته‌اند چون این سنت در طول تاریخ از آفریقا به اعراب منتقل شده است.

نظر مراجع عظام در مورد ختنه چیست؟ آیا آن‌ها این عمل را تایید می‌کنند؟

در بین مراجع اهل تشیع تقریباً یک هم‌صدایی وجود دارد. پیش از این، این طور نبود و آن‌ها می‌گفتند مثلاً جایز است اما واجب نیست. اما امروز می‌گویند چون عرف اجتماعی نیست انجام آن لزومی ندارد اما در بین اهل تسنن که دست یافتن به اجماع دشوارتر است، برخی‌ها موافقند و آن را واجب می‌دانند و برخی دیگر مستحب.